

Реферат на тему: "Франц Кафка"

Франц Кафка

РЕФЕРАТ

на тему:

"ФРАНЦ КАФКА"

Кафка — пражанин. Будиночок, де він народився в 1883 році, знаходиться в одному з вузьких провулків, що ведуть до громади собору Святого Вітта. Зв'язок письменника з містом — містична і повна протиріч. Любов— ненависть, порівнянна хіба з тією, що він випробував до батька — буржуа, що вибився з убогості і так і не зрозумів свого геніального сина.

Десь між простацькою мудрістю Ярослава Гашека, що родило Швейка, і трагічною фантазією Франца Кафки, творця Грегора — героя новели "Перетворення", — ментальність пражан, що пережили і сторіччя під Німеччиною й Австрією, і роки фашистської окупації, і десятиліття в обіймах "старшого брата".

У сьогоднішньої вільний, бурхливо споруджуваний, киплячий Празі, що залучає туристів з усього світу, Франц Кафка став одним з культових знаків. Він присутній і на книжкових прилавках, і в працях університетських учених, і на сувенірних майках, якими жваво торгують на Вацлавской площі. Тут він суперничає з президентом Гавелом і бравим солдатом Швейком.

Варто помітити, що не тільки більшовики, слідом за Маяковським, втілили імена своїх нарковів, артистів, письменників у пароплави і рядки. Якщо не лайнер, то експрес наречений ім'ям автора "Перетворення". До річчя, і в столиці Баварії є вулиця Кафки. Дивним образом вона перетинається з магістраллю, що носить ім'я Карла Маркса. Нічого собі перехрестя — привід для міркувань про іронію долі і превратностях історії. Але це вже тема для іншої розмови...

Творчість та ім'я Франца Кафки досить популярні на Заході. У багатьох творах зарубіжних письменників неважко виявити мотиви і образи, які навіяні саме творчістю Кафки, — його творчість вплинула не тільки на художників, які належали літературному авангардові.

Кафка належить до тих письменників, зрозуміти і розтлумачити яких не так просто.

Франц Кафка народився в сім'ї пражкого єврея, оптового торговця галантерейними товарами в Празі (1883 р.) Благоустрій родини поступово зростає, але розуміння і відношення всередині сім'ї залишилися при цьому у світі темного міщанства, де всі інтереси зосередились на "справі", де мати безсловесна, а батько безперервно хизується тими приниженнями і бідами, які він перетерпів для того, щоб вибитися в люди. І в цьому темному і затхлому світі народився і ріс письменник не тільки тендітний і слабкий фізично, але і чутливий до всякого прояву несправедливості, неповаги, грубості і корисливості.

Твори Кафки досить образні, метафоричні. Його невеликий твір "Перетворення", романи "Процес", "Замок" — це все переломлена в очах поета реальність, яка оточувала його, тогочасне суспільство.

При житті Ф.Кафки побачили світ такі книги: "Споглядання" (1913), "Кочегар" (1913), "Перетворення" (1915), "Вирок" (1916), "Сільський лікар" (1919), "Голодарь" (1924).

Основні твори були видані після смерті письменника. Серед них "Процес" (1925), "Замок" (1926), "Америка" (1927).

Твори Кафки за останній час перетворилися в нас в інтелектуальний бестселер: двотомник, трьох-, чотирехтомник, і усі за останні кілька років. Є різні причини такого бума, що напрошується — наочність підтверджень давньої

сентенції: "Ми породжені, щоб Кафку зробити минулим", — усе-таки навряд чи пояснює всі і до кінця. Як ні намагалися представити Кафку творцем абсурду, що запанував у світі (звідси, до речі, і перманентний страх, що вселяється цілком аполітичним письменником радянському офіціозу, на кожному кроці видевшому небажані аналогії), таким прочитанням уловлюється лише одна з граней його творчої індивідуальності: істотна, але не визначальна. По щоденниках це видно відразу.

Щоденники взагалі багато чого коректують у сформованих представленнях, які своєю стійкістю перетворили Кафку якщо не в символ, то в значиме ім'я з зовсім визначеним набором коннотаций. Почуваючи, що запису, що робилися Кафкой для одного себе, часом вуж дуже не відповідають судженням про нього, що стали безперечними для масового свідомості, виконувач духівниці і перший біограф письменника Макс Брід не поспішав з їхньою публікацією. Перша вибірка з'явилася лише через десять років після того, як були надруковані обоє знаменитих роману, а вслід їм і "Америка".

Кафка при житті видавався в собі невпевненими, змученими підозрами щодо своєї літературної та й людської заможності. Які почуття випробував би Кафка, будь йому призначено дожити до днів запізненої слави? Швидше за все жах — щоденники, у яких він відвертий як ніде більше, роблять таке припущення майже безсумнівним. Тому що про Кафке думають завжди як про явище, і навіть не стільки літературне, скільки соціальне, так що повсякденним стає слівце "кафкіанський" — позначення що травмує безглуздості, відразу пізнаваної, оскільки будь-якому відомої по власному сумному досвіду, — і книги цього празького ізгоя починають сприймати як свого роду беллетризиривання посібника для того, хто вивчає механіку тотальної чи бюрократизації всевладдя трагічного алогізму, буденності.

Але він не хотів бути явищем. Менш усього він усвідомлював себе в якості репрезентативної фігури, так ніколи і не почував дійсної причетності до того, чим жили, до чого прагнули інші. Розбіжність з ними, болісні незримі бар'єри — от предмет самих невідступних міркувань, якими заповнюються щоденники всі тринадцять років, що Кафка їх вів, перевернувши останню сторінку в червні 1923-го, менш чим за місяць до смерті.

Ці міркування майже незмінно носять форму гірких докорів самому собі. "Я відділений від усіх речей порожнім простором, через границі якого я навіть і не прагну пробитися", — що-небудь у такому дусі повторюється усе знову і знову. Зрозуміло, до чого важко переживав Кафка свій щиросердечний параліч, як він найчастіше називає цю байдужість, що не залишає "навіть щілинки для чи сумніву віри, для чи любові відрази, для відваги чи страху перед чимось визначеним".

Останнє уточнення найвищою мірою важливо: байдужість не була нечутливістю. Вона була тільки наслідком особливого психологічного стану, що не дозволяло Кафке відчувати як щось серйозне і важливе для нього все те, що мало визначеність і значущість в очах навколишніх. Чи йде мова про кар'єру, про матримоніальні перспективи ("якщо я доживу до сорока років, то, напевно, женюся на старій діві з виступаючими вперед, не прикритими верхньою губою зубами"), навіть про світовій війні, що почалася — він про усьому думає по-своєму, прекрасно розуміючи, що цієї особистістю думки і почуття лише збільшується його нескінченна самотність і що отут нічого не поправити. "Який дивовижний світ тісниться в моїй голові? Але як мені звільнитися від нього і звільнити його, не розірвавши?".

Творчість Кафки багато разів намагалися витлумачити саме як таке звільнення, благо в тім же записі 1913 року далі сказано, що позбутися від химер, що опанували свідомістю, зовсім необхідно, "для того я і живу на світі". Але якщо і справді проза була для Кафки спробою подібного "витиснення", результатом виявилася невдача, тому що — читачам щоденників це видно занадто чітко — ніякої сублімації не відбулися: комплекси, роздирання, страхи тільки підсилювалися в Кафки з кожним прожитим роком і тональність записів робилася лише усе більш драматичною. Хоча капітуляції не було. Просто з кожним роком Кафка все безперечноше переконувався в тім, що по усьому своєму людському складі він, на тлі навколишніх, інший, що він існує як би в інших вимірах, в іншій системі понять. І що от це, власне, є магістральний сюжет його життя — стало бути, його прози теж.

Він адже справді іншої в усьому, аж до дріб'язків, точно, якщо ридивитися, його ніщо не зближає і не ріднить хоча б з тими, хто зіграв дійсно велику роль у його долі, як той же Брід, чи Феліца Бауер, з яким було двоє заручин, обидві розірвані, чи чеська журналістка Милена Есенская. Тяжка ситуація, що постійно викликає в Кафки приступи відрази до себе чи нескориме почуття повної безнадійності. Він несміливо намагається бороти із собою, пробує узяти себе в руки, але те і справа такі настрої опановують їм настільки сильно, що від них уже немає захисту. І тоді з'являються записи, що говорять самі за себе, як от ця, стосовна до жовтня 1921-го: "Усі — фантазія: родина, служба, друзі, вулиця; усі — фантазія, більш-менш близька, і дружина — фантазія; найближча ж правда тільки в тім, що ти б'єшся головою об стіну камери, у якій немає ні вікон, ні двер".

Про Кафку пишуть як про аналітика відчуження, що позначилося на всім характері людських відносин у сторіччі, що іде, як про письменника, наділеному особливим дарунком зображення всіляких соціальних деформацій, як про "песимістичного

конформіста", якому чогось протиставити страшним фантомам, що зробилися реальніше, ніж зрима вірогідність, як про прозаїку, що зруйнував колись що завжди відчувалася грань між фантастичним і що пізнається. Усі справедливо, і однак не притупляється відчуття, що частковості, нехай і дуже значні, приймаються за суть. Поки не вимовлене ключове слово, інтерпретації, навіть самі винахідливі і спираються на перевірені факти, усе рівно будуть виглядати недостатніми. Чи, щонайменше, що упускають щось першорядно важливе.

Слово вимовив сам Кафка, причому багато разів: це слово — самотність, і

таке абсолютне, "що його можна назвати тільки росіянином". У його щоденниках воно часто заміняється синонімами, і Кафка говорить про знову пережитий їм нестерпному стані, коли важким стає будь-як спілкування, про пренаступному його свідомості своєї приреченості на нещастя, про те, що усюди і завжди він себе почуває чужим. Але, по суті, описується всі та ж сама незрима камера без вікон і дверей, усі те ж "головою про стіну", що стає вже не життєвої, а метафізичною реальністю. Вона нагадує про себе й у грозові хвилини, і в самих прозаїчних обставинах, а щоденник її фіксує з безпрецедентною повнотою свідчення.

Бували роки, коли Кафка робив тільки уривчасті записи, а 1918-й відсутній узагалі (як характерно! Адже це був рік закінчення війни, катастрофи Австро-Угорщини, німецької революції — стільки подій, але вони немов би не торкнулися Кафку. У нього свій рахунок часу, що саме по собі не здатно ні послабити, ні підсилити задовго до всіх історичних струсів знайоме йому почуття, що життя, принаймні, його власна, катастрофічна, — почуття "суцільної неспроможності"). Він міг надовго забрати зі столу свої зошити, але все рівно знав, що щоденника не кине: "Я повинний зберегти себе тут, тому що тільки тут це і вдається мені".

Дійсно, вдається — як ніде більше, навіть якщо простудіювати першорядно важливі для його біографів листа до Фелице і до Милене чи хрестоматійним відкритий лист, що став, батьку. Перекладач-коментатор

"Щоденників" Е. Кацева, що віддала цій кропіткої, ювелірний роботі у цілому більш тридцяти років — а книги, що володіють епохальним значенням, тільки так і знаходять живе життя за межами своєї мови, — переконана, що зошита, присуджені до знищення, у дійсності були головною частиною творчості Кафки, і з нею варто погодитися, як ні великий престиж "Процесу" і "Замка".

Утім, тут уся справа в тім, який Кафка затребуваний кожним з читачів. Майстра іноказання, що цінують у ньому, чи метафорично насиченого ліричного фрагмента, звичайно, зволіють тому з художньою спадщиною. Для інших найважливішим виявиться "Лист батьку", унікальний документ у літописі поколенческих конфліктів, заставивший зовсім по-новому усвідомити саму цю невичерпну колізію.

Але, здається, тільки в щоденниках, у вільному колажі начерків, исповедальних фрагментів, по гарячому сліді записаних снів, літературних і театральних вражень, що перемежовуються гіркими думками про своєму сьогоденні і майбутньому, — лише в книзі, який призначено було ніколи не стати книгою, так завершено і вірогідно

втілює образ

Кафки (а хіба не він для сьогоденного читача, що відкриває Кафку, становить найбільший інтерес?). От тому, знаючи, як багато значили для літератури романи і новели, усе-таки самим значним текстом Кафки, напевно, дійсно варто назвати щоденники, де кожна сторінка чимось необхідним і що захоплює доповнює розповідь про письменнику, чиє життя теж було добутком, що склав таку важливу главу в історії сучасності.

Досить широко відомим літературним твором Ф.Кафки є його щоденники, які аж ніяк не мали потрапити до рук сторонніх читачів. Але доля розпорядилася так, що вони залишилися по смерті письменника.

Із усієї пишучої щоденниківської братії він надається до прочитання, хоча доля недовіри ще сидітиме, як чорт, аж до середини щоденника. Але чим незрозуміліший щоденник Кафки, то краще розумієш, що це саме його щоденник, а не, припустімо, писаний заднім числом у теплому Парижі щоденник Зінаїди Гіппіус, коли Пітером лилась кров її собратів. Така собі віща Кассандра. Але повернімося до Кафки. Хоч як би ми крутили, але наша стривожена думка вирушає до Австро-Угорщини, підданим якої був єврей Франц Кафка. Сама ця суміш може насторожувати, але не нашого обивателя, що зварився у вавилонському вулику, як рак у чавуні з окропом. Кафка, попри те, що чехи вважали його за німця, бо писав він саме цією мовою, німці за чеха, конфліктував зі своїм народом. В цьому найбільша трагедія. Людини з вродженими національними рисами, з гідністю, але без притулку батьківщини. Вже друга причина "страшних" кафкіанських щоденників — сім'я. Батько, який з ремісника став впливовим фабрикантом, змушував сина йти за ним. Тут, в щоденнику, виникає роздвоєність у вживанні слова "праця". Найголовнішим Кафка вважав своє письмо. Але любов до батька, страх завдати йому болю (як і матері, як і коханій дівчині), спричиняє ще більший трагізм. У першому випадкові, з батьком, він не може послухатися поклику крові, в іншому — не має права зрадити власному обдарованню, а потім вже спричинити біль Мілені. Все його життя трималося на страшних розривах: з коханими, з рідними, з близькими. І в цьому сенсі щоденник Кафки — саме щоденник, бо він інтимний і незрозумілий. Тут напряду, до жаху обдертого м'яса, прочитується розмова з тим невидимим, що дає йому загадкові видива, візії, сни. Він не сумнівається у їхній пророчості. Але ця пророчість спроектована тільки на нього, замкнена в самому Кафці. Він болісно відчуває навколо себе вакуум, пустоту життя. Він удається до титанічної спроби побудувати власну майстерню, що закінчується поразкою. І він сам її визнає в заповітах, обумовивши, що всі його твори будуть по смерті знищені. Кафка збагнув, що він є лише знаряддям у руках Господа Бога. Проте уперто, як той жук, намагався видряпатися, вилізти з людських звичок: на сторінках він переказує нудні п'єси чужих авторів, чужі оповідання, побутові сцени, сплутані разом зі шкіцами його новітніх творів. Від щоденника, від його сторінок часто-густо віє пустотами, нудними монологами власних болячок. Ще попереду велика бійня. Перша найшикарніша м'ясорубка. Попереду справа Дрейфуса. Єврейство починає виходити на світову арену

впевненіше, євреї посідають високі чиновницькі пости, але залишається нерозв'язаною проблема "гетто": якщо ти мешкаєш в християнській державі, ти принаймні повинен розуміти, за якими принципами розвивається суспільство. Єврей Франц Кафка намагався розітнути, досягнути суспільство з чужою для нього культурою. Він не був ізгом у єврейських рідинах, як Шолом-Алейхем. Кафка, щоб уникнути прокляття, входить у сні, живе снами. Срібні великі дзеркала, де іноді письменник з жахом бачить рило Сатани. Його вагання між вірою у Бога і суто ужитковою вірою в мистецтво. Для Кафки ніч — то солодкий кошмар, в якому він може усамітнитися; то жах жахів: перед письменником порожні аркуші паперу, мука, біль. Але це не муки творчості. Це радше муки візіонерства. Його пророчі видіння занадто дріб'язкові, щоб претендувати на зашморг пророка. "Пророчість" Кафки у тому, що він сконцентровується тільки на собі. Дивно, що його туманні царства, замки через кілька десятиріч обростуть смердючим лахміттям тоталітарних режимів. Його сумніви, вагання нагадують ходу священика перед службою. Очищення. Омовіння. Проповідь. Але часто Кафка боїться проповідувати — в цьому його перевага, а не помилка, як вважає дуже багато його дослідників. Його писання — це споглядання меси маленьким єврейським хлопчиком, який намагається зрозуміти, що в тому іншому, християнському, світі твориться. Чому вони живуть не так, як кабалісти, занурені у світ знищення, але говорять про Бога: хто правий, хто винен, де насправді дорога. Маленький капловухий хлопчик дивиться з маленького віконечка на білий сніг, у велике вікно стріловидного готичного собору, і страх, любов та переляк стискають йому горло.

Помер великий австрійський письменник в 1924 році. Похований в Празі. Творчість його і по сьогоднішній день залишається актуальною, цікавою і невідкритою повністю. Кожен читач знаходить у його творах щось своє. Важливе, неповторне...

Використана література:

1. Літературна енциклопедія. — К., 2000.
2. Відомі літератори ХХ століття. — К., 1999.